

Motion till riksdagen 2013/14:Sf389

av **Maria Ferm m.fl. (MP)**

Sveriges ansvar för flyktingmottagandet

Sammanfattning

Sveriges flyktingmottagande är ett nationellt åtagande. För att mottagandet ska bli så bra som möjligt för dem som tvingats fly från sina hemländer krävs att alla Sveriges kommuner tar sitt ansvar för en solidariskt human migrationspolitik. Tyvärr väljer många kommuner att inte ta emot asylsökande överhuvudtaget eller bara ta emot några få.

För ensamkommande barn är situationen särskilt utsatt, och de tvingas många gånger vänta länge i tillfälliga transitboenden i ankomstkommuner innan de kan slussas vidare. Denna situation är orimlig och därför vill Miljöpartiet de gröna att kommuner inte ska kunna neka till att ta emot ensamkommande barn.

Miljöpartiets utgångspunkt är att lika rättigheter ska gälla för infödda och nyanlända. Att kunna välja var man vill bo är en viktig princip som ska gälla för alla. Ingen ska tvingas in i kommunarrest. Möjligheterna att få information om jobb- och bostadsmöjligheter behöver dock utökas, liksom rätten att ompröva sitt val av bostadsort. Positiva incitament för att söka boende och jobb i hela landet bör utformas. I detta sammanhang vill vi för att finna inspiration och förslag på åtgärder påminna om ”Mångfald som möjlighet – Åtgärder för ökad integration på landsbygden” (SOU 2008:56), författad av Matz Hammarström.

Det finns ingen forskning som stödjer förslaget om att avskaffa rätten till eget boende. Problemet är inte att många som bor i till exempel Malmö är invandrare. Problemet är att många som bor i Malmö är arbetslösa. Problem som brukar maskeras som integrationsproblem handlar om samhällsproblem som fattigdom, bostadsbrist och arbetslöshet. Det krävs en effektiv och handlingskraftig politik mot barnfattigdom, för bostadsbyggande och för att skapa jobb generellt.

Människor söker sig i allt högre utsträckning till storstadsregioner. Detta gäller oavsett ursprung och är inget som Miljöpartiet vill förbjuda eller försvåra. Vi vill däremot öka de mindre städernas och landsbygdens attraktions-

Fel! Okänt namn på

kraft bland annat genom en aktiv politik bestående av utbildning i bristyrken, gärna förlagd i den region där behoven finns.

Miljöpartiet konstaterar att situationen för både de nyanlända som bor på anläggningsboende och de som bor i eget boende är svår. Vi konstaterar också att mottagandetrycket är olika stort i landets kommuner och att flera kommuner upplever att det är svårt att ge ett så bra mottagande som de skulle vilja.

Vi ser inte att lösningen ligger i att avskaffa EBO eller ABO, eller i att undanta vissa kommuner från fortsatt flyktingmottagande, utan lösningen ligger i stället i att höja kvaliteten på båda boendeformerna. Kvaliteten på anläggningsboende behöver förbättras för att minska trångboddhet och öka kontakten med resten av samhället.

Den ekonomiska situationen för dem som väljer eget boende behöver förbättras i syfte att minska trångboddhet och utsatthet. De kommuner som tar emot många flyktingar behöver ges ett ökat statligt stöd för detta. Rimligen kan detta finansieras av de kommuner som tar ett litet eller obefintligt ansvar för flyktingmottagandet. Etableringsersättningen behöver också utökas till en längre tid än två år.

Vi ser ett stort behov av en politik där regioner/länsstyrelser får en tydligare roll att samordna mottagandet av både asylsökande och personer med permanenta uppehållstillstånd i länen samt riktade insatser för utbildning och arbete i bristyrken runt om i landet. Med en aktiv politik för att identifiera var de framtida jobben kommer att finnas och riktade utbildningar ska många erbjudanden om jobb också nå de nyanlända. Inte minst kan landets många folkhögskolor vara en resurs i utbildningssatsningen.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en boendeersättning för asylsökande i eget boende som motsvarar boendekostnaden för den som bor på Migrationsverkets anläggningsboenden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över ersättningssystem till kommuner och landsting.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en s.k. solidaritetsbonus.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förlänga tiden för etableringsersättning.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utöka tidsmöjligheten för en person som fått uppehållstillstånd att välja kommunplacering till sex månader efter att PUT beviljats.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över hur kvaliteten på anläggningsboenden kan förbättras.

Fel! Okänt namn på

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att värna asylsökandes rätt att välja eget boende.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förstärka det regionala samordningsansvaret för flyktingmottagandet.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildningssatsningar i regionspecifika bristyrken, förlagda i de regioner där behoven finns, samt riktade stöd för anställning inom i förväg definierade områden, såväl för offentliga verksamheter som för privata företag.¹
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om projekt som syftar till etablering i mindre kommuner.¹

¹ Yrkandena 2–5 och 8–10 hänvisade till AU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som antogs den 10 december 1948 stadgas i artikel 13.1: ”Var och en har rätt att fritt förflytta sig och välja bostadsort inom varje stats gränser.”

Miljöpartiet de gröna har vid ett flertal tillfällen tagit ställning för alla människors rätt att välja var de vill bo. Utgångspunkten i detta arbete har varit att ett bra flyktingmottagande inte bara handlar om var den enskilda individen väljer att bosätta sig eller placeras utan om allt som har med människors välkomnande i landet att göra: skolor, hälsovård, tillgång till tolkar, sysselsättning/arbete etcetera.

Regeringen vill att människor ska flytta till jobben, men det är sällan där bostäderna finns. De asylsökande å sin sida vill många gånger bo nära släktingar eller vänner, åtminstone i ett inledningsskede, vilket kan leda till trångboddhet och sämre studiero för barnen. Att komma till en kommun som har bostäder, men inte kapacitet att ge barn och vuxna ett tillfredsställande mottagande kan leda till många andra problem. Att hitta den perfekta mixen av åtgärder för att människor ska kunna känna sig både trygga, välkomna och behövda i samhället är inte lätt.

Olika kommuner står inför olika utmaningar och ibland en kombination av utmaningar. Vissa kommuner kan ha problem med befolkningsminskning, andra med hög arbetslöshet och stor inflyttning. Samtidigt som vissa ekonomiska utmaningar i en del kommuner kopplas till flyktingmottagande, finns det i andra kommuner utmaningar kopplade till exempelvis äldreomsorg. Vi ser inga fördelar med att inskränka människors rätt att välja boendeort, däremot är positiva incitament för att människor ska välja kommuner med goda möjligheter att arbeta och leva i något vi välkomnar. För att kunna fördela samhällets alla utmaningar och möjligheter solidariskt krävs en bättre politik för fler jobb och bostäder generellt.

Bakgrund

I dag finns en möjlighet att antingen välja att bo i ett eget boende, ofta hos släkt eller vänner, eller att bo i Migrationsverkets anläggningsboenden. På Migrationsverkets anläggningsboende måste ensamstående dela rum. Familjer kan få eget rum, men måste räkna med att dela lägenhet med andra. Eget boende innebär ofta att vara inneboende hos släkt eller vänner. Om den asylsökande bor i Migrationsverkets anläggningsboenden står Migrationsverket för boendekostnaden. Om den asylsökande bor i eget boende får personen själv stå för boendekostnaden.¹

Möjligheten för den asylsökande att välja ett eget boende infördes i mitten av 1990-talet i Sverige. Den statliga utredningen ”Mottagande av asylsökande och flyktingar” (SOU 1992:133) låg till grund för lagändringen och såg

¹ www.migrationsverket.se/info/1631.html.

det som positivt att asylsökande bosatte sig utanför flyktingförläggningen. Flyktingförläggningar låg ofta avskärmade från samhället i övrigt och det förekom återkommande rasistiska attentat mot dessa. I början av 1990-talet ökade antalen attentat mot flyktingförläggningar och enskilda invandrare och under 1991 och 1992 begicks 117 attentat mot flyktingförläggningar och 151 attentat mot invandrare utanför flyktingförläggningarna.²

Syftet med lagändringen var dels att minska främlingsfientligheten genom mer kontaktytor mellan asylsökande och svenskar, dels att göra det lättare att hitta jobb och dels att släktingar och vänner kan lära ut om samhällets skrivna och oskrivna regler.

Från början infördes en bostadsersättning för dem som valde eget boende på 500 kronor per månad för ensamstående och 1 000 kronor för en familj. För dem som bor på flyktingförläggning/anläggningsboende är boendekostnaden något som Migrationsverket betalar.

Rätten att välja eget boende visade sig dock vara mer populär än man förutspått. Bedömningarna var att 10 procent av de asylsökande skulle välja eget boende, men sedan slutet av 90-talet har andelen i eget boende (EBO) legat stabilt på cirka 50 procent. På senare år har dock allt fler valt att bo på anläggningsboende, inte minst ensamkommande barn.

Flera utvärderingar har gjorts av rätten till eget boende, inte minst efter påtryckningar från kommuner med stor inflyttning. För att försöka minska andelen asylsökande som valde eget boende sänktes först ersättningen, och 2004 valde en riksdagsmajoritet bestående av Socialdemokraterna och Moderaterna att avskaffa bostadsersättningen helt. Övriga partier motsatte sig förslaget att avskaffa ersättningen, eftersom de menade att ”det alternativ som finns till eget boende, Migrationsverkets anläggningsboende, inte är tillräckligt bra för att tillgodose merparten av de asylsökandes behov. Även denna form av boende har stora problem med t.ex. trångboddhet” (betänkande 2004/05:SfU7). Trots sänkning och avskaffande av bostadsersättning minskade inte andelen asylsökande som valde eget boende.

Effekter av eget boende

Boverkets rapport ”Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning”, från 2008 gör en genomlysning av vad rätten till eget boende innebär. Kartläggningen konstaterar att eget boende är ett fenomen som finns i de allra flesta städer i Sverige, och inte något som är koncentrerat till några få storstäder. Stockholm är den kommun som har överlägset flest EBO:er. Mellan 2004 och 2008 har en fjärdedel av alla EBO:er befunnit sig i Stockholm.

Olika forskningsrapporter om effekter av eget boende går igenom i Boverkets rapport. Den statliga utredning från 2003 (SOU 2003:75) som lade grunden för riksdagsbeslutet att sänka boendeersättningen 2004 för att få färre att välja eget boende lyfter fram negativa aspekter av eget boende: trångboddhet,

² SOU 2006:052, Diskrimineringsretorik. En studie av svenska valrörelser, s. 91.

Fel! Okänt namn på

konflikter med värdfamiljer, skolproblem och segregation. Samtidigt påpekar utredningen att ”det inte finns några systematiska redovisningar av hur EBO påverkar asylsökande och kommuner” (SOU 2003:75, s.191–192), att det inte finns något underlag ”för att dra slutsatsen att de problem som beskrivits är av stor eller alarmerande omfattning” (SOU 2003:74, s. 45) samt ”att det inte finns belägg för att den långsiktiga segregationen nämnvärt går att hejda med tvångsåtgärder riktade mot asylsökande”.³

Därefter har två stora intervjuundersökningar gjorts med asylsökande i eget boende (Brekke 2004; Hadodo och Åkerlund 2007). De ger bilden av att man väljer eget boende främst för att man väljer bort Migrationsverkets anläggningsboende, ABO. Trots trångboddhet och risken att behöva flytta runt hos olika värdfamiljer ses EBO som ett bättre alternativ än ABO. Trångboddhet förekommer även i Migrationsverkets boenden och ett exempel i rapporten ”While we are waiting” (Brekke, 2004) är ”kristna flyktingar som tvingats anpassa sig efter muslimska normer om kläder och mat” på förläggingsboende.

I intervjustudien av Rebecka Lennartsson (2007) nämner de asylsökande att fördelar med EBO är att ”komma närmare det normala samhället” och därmed ha ”större möjligheter att få arbete, bli självförsörjande och integreras”. EBO ses också som något som gör att man kan skapa en mer normal tillvaro utan att ständigt påminnas om asylprocessen. Studien visar också att det ”vanligaste skälet till att asylsökande väljer EBO är /.../ att de aktivt väljer bort anläggningsboende. ABO förknippas med enslighet, tristess, stagnation och samhälleligt utanförskap.”⁴

Många politiker och mottagarkommuner har under åren kritiserat EBO, men i Lennartssons studie konstateras att det inte finns några vetenskapliga belägg för den kritik som framförs som faktum i debatten och att asylsökandes röster i princip saknas helt.⁵

I Boverkets rapport om EBO analyseras olika boendeformers effekter på integration av nyanlända. En analys görs av skillnaden mellan de som bott i EBO respektive ABO när det gäller:

- ? Förvärvat bostadsrätt eller eget hem
- ? Förvärvat eget hem
- ? Att ha arbete
- ? Relativ arbetsinkomst

Resultaten visar att skillnaderna är små vad gäller graden av integration för de olika boendeformerna. De som har bott i EBO har en något högre sysselsättningsgrad än de som har ABO-placering. De som haft ABO bor i något större utsträckning i eget hem och de som bott i EBO har i något högre grad bostadsrätt. De är i princip lika många som bor i hyresrätt.

³ Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning, Boverket, 2008, s. 14.

⁴ Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning, Boverket, 2008, s. 15-16.

⁵ Mellan hopp och förtvivlan – erfarenheter och strategier i väntan på asyl, Rebecka Lennartsson, 2007, s. 86.

När demografiska, socioekonomiska och geografiska bakgrundsfaktorer kontrollerats visar det sig att de som haft EBO-placering har större sannolikhet att ha bostadsrätt och eget hem än de som haft ABO-placering och att ha bost i EBO innebär en något större oddskvot för att ha arbete än om man har bost i ABO. Detta innebär alltså att de som har bost i EBO har en något bättre boende- och sysselsättningsintegration än de som har bost i ABO.⁶

Urbaniseringens konsekvenser

Det finns sällan lediga arbeten och lediga bostäder på samma ställen i Sverige. Många gånger finns jobben i storstadsregionerna, men där råder samtidigt bostadsbrist. På mindre orter finns det ofta många lediga lägenheter, men få jobb möjligheter. Kommuner med stor befolkningsminskning är ofta de som har det svårt ekonomiskt.

I Boverkets rapport konstateras i en intervju med Migrationsverket i Solna att Migrationsverket i regel får tag ”på bostäder på avflyttningsorter som den infödda befolkningen har lämnat för att det inte finns tillräckligt med arbetstillfällen”.⁷ Det finns dock stora framtida möjligheter till arbetstillfällen i norra Sverige och andra regioner med befolkningsminskning. I skogsbruket är det svårt att få tillräckligt med arbetskraft eftersom få väljer utbildningen och eftersom skogsbygderna lider av befolkningsminskning. Flera lyckosamma projekt har dock resulterat i nya ”riktiga” arbetstillfällen för till exempel den somaliska gruppen. Det finns goda exempel i Hälsingland på arbetsgivare som efter provtid nu gärna anställer somaliska kvinnor i nyplanteringsprojekt.⁸ I Borlänge satsas det på skogsbruksutbildning för arbetslösa invandrare och svenskar.⁹

Kombinationen av ökade behov av arbetskraft och befolkningsminskning bör lösas med en aktiv politik bestående av utbildning i bristyrken, gärna förlagd i den region där behoven finns, samt riktade stöd för anställning inom i förväg definierade områden, såväl för offentliga verksamheter som privata företag. Dessutom spelar arbetskraftsinvandring en viktig roll och kommer vara än viktigare för att säkra Sveriges välfärd i framtiden.

Förslag på åtgärder

Boendeersättning återinförs

Trots att boendeersättningen till asylsökande som bor i eget boende har sänkts och slutligen avskaffats i syfte att minska andelen asylsökande som väljer

⁶ Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning, Boverket, 2008, s. 31-35.

⁷ Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning, Boverket, 2008, s. 29.

⁸ T.ex. Östlunds Skog & Marktjänst.

⁹ www.dt.se/nyheter/alvdalen/1.4341463-borlange-vill-utbilda-arbetslosa-i-alvdalen?m=print.

Fel! Okänt namn på

eget boende, har inte färre valt eget boende. Den enda tydliga konsekvensen är att de som väljer eget boende har fått en försämrad ekonomi och ännu sämre möjligheter att slippa vara inneboende och ha råd med ett helt eget boende. Miljöpartiet vill införa en boendeersättning för asylsökande i eget boende som motsvarar boendekostnaden för den som bor på Migrationsverkets anläggningsboenden.

Kommunmottagande av ensamkommande barn

Inga kommuner ska kunna säga nej till att ta emot ensamkommande barn.

Sverige har skrivit under internationella konventioner och åtagit sig att värna asylrätten genom att ge människor som tvingas att fly från sina hemländer en fristad. Trots det säger många kommuner nej till flyktingmottagande och tar därmed inte sitt ansvar för att hjälpa människor.

Särskilt oroväckande är det att kommuner nekar mottagande av ensamkommande barn, en grupp av asylsökande som är särskilt utsatt. Stor platsbrist råder i landet på grund av detta, och ofta tvingas de ensamkommande ungdomarna vänta i tillfälliga transitboenden under långa perioder innan de får ett värdigt mottagande.

Miljöpartiet anser att kommuner inte ska kunna neka till att ta emot ensamkommande barn och att detta bör förtydligas i lag. Vi har kommit överens om att genomföra denna lagändring tillsammans med den borgerliga regeringen som en del av det migrationspolitiska samarbetet under mandatperioden. Lagändringen planeras träda i kraft 1 januari 2014.

Höjning av ersättning till asylsökande

Ersättningen till asylsökande har inte höjts sedan 1994 och är skamligt låg. För många asylsökande är det omöjligt att klara sig på den låga ersättningen. Det är ovärdigt att Sverige har en så låg dag ersättning för asylsökande. För de som endast har dag ersättningen att leva på blir det för dyrt att hälsa på släkt och vänner i till exempel Södertälje om de möjliga anläggningsboendena ligger i Kiruna eller Boden. Miljöpartiet vill tillsätta en utredning som ser över nivån på ersättningen i syfte att höja den.

Höjd ersättning till kommuner

Ett utökat kommunbidrag kan utformas på olika sätt, men bör för att vara effektivt kopplas till aktiva insatser för att få människor i meningsfull sysselsättning/arbete på ett tidigt stadium. Det mest rimliga är att de kommuner som tar ett stort ansvar för flyktingmottagandet får en högre ersättning och att denna ersättning finansieras av de kommuner som tar ett litet eller obefintligt ansvar för flyktingmottagandet. Kommuner bör ersättas för det glapp som uppstår initialt i avvaktan på första etableringsersättning. För dem som inte är självförsörjande efter två år bör etableringstiden förlängas.

Kommuner måste också kompenseras fullt ut för nyanlända som är kvar i anläggningsboende efter uppehållstillstånd på grund av långa ledtider i bostättningsprocessen till följd av att för få kommuner tar tillräckligt ansvar för

flyktningmottagandet. En del nyanlända hinner få uppehållstillstånd och har rätt till etableringsinsatser, som sfi och samhällsorientering, av kommunen där anläggningsboendet ligger i avvaktan på kommunplacering. Ett nytt system för kostnadstäckning bör därför utredas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Utökad möjlighet att välja kommunplacering

Alla asylsökande har ett PUT-samtal i samband med att de får positivt besked på sin asylansökan (PUT = permanent uppehållstillstånd). I det samtalet får de information om möjligheten att välja en kommunplacering.

Om en person inte väljer en kommunplacering så blir han eller hon automatiskt folkbokförd på sin EBO-adress en månad efter uppehållstillstånd. Det är då personen får tillgång till den kommunala servicen och först då som den kommunala servicen påverkas av EBO-systemet.

Miljöpartiet vill utöka tidsmöjligheten för en person som fått uppehållstillstånd att välja kommunplacering till 6 månader efter att PUT beviljats.

Förbättra kvaliteten på boenden

Intervjustudier som gjorts kring asylsökandes boende kommer fram till att människor som väljer eget boende ofta gör det för att de väljer bort anläggningsboende som ses som ett ännu sämre alternativ. Resurser behövs för att göra anläggningsboende mindre trångbott, så att människor som inte känner varandra inte behöver dela rum, och för att förstärka kontakten med samhället. Vi vill därför se över hur kvaliteten på anläggningsboenden kan förbättras.

Förstärkt regionalt samordningsansvar

Många mindre kommuner känner en oro över att kunna hantera det praktiska kring mottagandet (det vill säga administration, sfi, tolktjänster, skola, hälso- och sjukvård och så vidare) samtidigt som andra närliggande kommuner hanterar det praktiska utan problem men har brist på bostäder.

Vi vill förstärka det regionala samordningsansvaret för flyktningmottagandet i syfte att nå en bra balans regionalt. Regionerna/länsstyrelserna har i dag redan ett samordningsansvar. Det fungerar dock inte optimalt och upplevs inte som tillräckligt tydligt av länsstyrelserna själva.

Regionerna har bättre insyn i hur situationen i de egna länen ser ut vad gäller boende, arbetstillfällen, utbildning etcetera och spelar därför en avgörande roll för att få en bra balans mellan kommunerna. På detta sätt avlastas också de enskilda kommuner som i dag tar ett större ansvar än andra.

Bristyrken

I syfte att hantera urbaniseringens konsekvenser och att stötta nyanländas etablering på arbetsmarknaden föreslår vi utbildningssatsningar i regionspecifika bristyrken, förlagda i de regioner där behoven finns. Vi vill också ha

Fel! Okänt namn på

riktade stöd för anställning inom i förväg definierade områden, för såväl offentliga verksamheter som privata företag.

Stöd till projekt som syftar till etablering i mindre kommuner

Projektet ”JobBo – Flytta till arbete och bättre jobbmöjligheter”, delfinansierat av Europeiska flyktingfonden, drevs från mars 2009 till mars 2011 av Malmö stad och syftade till att på frivillig väg, med information och motivation, hjälpa människor som fått permanent uppehållstillstånd att söka sig till orter där det är lättare att få plats i sfi, att få förskoleplats eller att få arbete och bostad. Inom projektet genomfördes studiebesök i mindre kommuner för att deltagarna skulle få möjlighet att se hur jobbmöjligheter och den sociala situationen såg ut på plats.¹⁰

Miljöpartiet vill ge regionerna/länsstyrelserna ett särskilt uppdrag att samordna och genomföra projekt som till exempel ”JobBo”. Detta kan kombineras med samarbeten med orter med befolkningsminskning som erbjuder paketlösningar för nyanlända med både arbete och bostad.

Stockholm den 3 oktober 2013

Maria Ferm (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Mats Pertoft (MP)

¹⁰ Hjälp till etablering i mindre kommuner, www.migrationsverket.se/info/5800.html.